

לנימוסין ודרך-ארץ כלפי הזולת, הרי מידת הכבוד שרוחשים לאדם או לקבוצת אנשים מסויימת נובעת לא־מעט מן העניין התועלתי שיש לנו בהם. אין כמו השפה האיטלקית היודעת להבחין בדקויות שלמובנן הפנימי של המילים. במקרה דנן, אפשר להדגים זאת במושג *gente di rispetto* (אנשים של כבוד), אותו סוג אנשים המציע לך ברוב נימוס הצעה שאי־אפשר לסרב לה. היו מקרים בהם אדם לא גילה את מידת הרספקט לאלה החכמים והחזקים ממנו. כתוצאה מזה, מאותו אדם נשאר רק הכבוד בלא האיש; אולי הוא צדק, אך הוא לא היה חכם.

מרדכי מלען

פרספקס (perspex). יתרונו בעמידתו בפני מכות ומשקלו המועט יחסית.

כאשר מדובר בהערכה או התייחסות לדבר או מצב בעבר, נוהגים לכנות זאת בשם **רטרוספקטיבה** (retrospective), בתירגום מדוייק: מבט לאחור. כך אנו מוצאים תערוכת ציורים או פסלים רטרוסקפקטיבית, הבאה לציין ולסכם פעלו של האמן בתקופה קודמת לזו הנוכחית. גם פוליטיקאים נוהגים להשתמש במונח זה לצרכיהם.

את המושג **רספקט** (respect) אפשר לתרגם בכמה רמות: התייחסות של כבוד, נימוס ודרך ארץ. אם גם אין להכחיש, שלחינוך מילדות נודעת חשיבות ממדרגה ראשונה באשר

קראנו בשבילכם...

מתקן הגמעה מקורי חוסך זמן וכסף DAIRY FARMER

החלב (תחליף) שלה באין מפריע. החקלאי רובין ווייט עייף מהגמעת מאה עגלות באמצעות דליים רגילים. אולם, הוא גם חשש מעלית הוצאות הגידול, אם ישתמש בהגמעה חופשית באמצעות מכונה מינקת, מה גם שבאחזקת העגלות בקבוצות נוכח לעתים קרובות ב"מלחמות אחים" ועושה החלשים.

אילזאת, הוא בנה לעצמו המתקן המופיע בתמונה. למעשה, אין זה אלא מעין גיגית מוארכת מחולקת לחמישה תאים, כ"א לכשני ליטר תחליף חלב. מחיצות מפלסטיק בין התאים שומרות על כך, שכל עגלה יכולה לשתות/לינוק ללא הפרעה.

המתקן בנוי פלסטיק מחוזק בסיבי זכוכית (fiberglass-reinforced plastic). מידותיו הן: אורך 1.20 מ', גובה 0.6 מ', רוחב פנים־אחור 0.45 מ' ומשקלו 13½ ק"ג. כל יחידה כזאת עלתה לפני כשנתיים כ־200 ל"ש.

המתקן הינו נייד ואפשר לתלותו על המחיצה בין חצרות העגלות או אף על הסגר הקדמי. עם שתי יחידות כאלה, עובד אחד יכול להגמיע 70 ראש בשעה.

הגמעת מספר גדול של עגלים/ות מתמיד היתה כרוכה בבעיות. חקלאי אנגלי מצא דרך מקורית לחסוך בעבודה הקשורה בהגמעה ויחד עם זאת להבטיח, שכל עגלה תקבל את מנת

Dairy Herd Management

7/88

איפיונים לעדרים בעלי תנובה גבוהה

מספר ימים בחליבה: ערכים נמוכים מצביעים על כך, שיותר פרות נמצאות קרוב לתנובת השיא שלהן, כלומר, הן רווחיות; ערכים גבוהים הם תוצאה של אי-התעברות. ל-56 העדרים המעולים הנ"ל היו 188 ימי חליבה, בממוצע.

אחוז ימים בחליבה: ערכים נמוכים מצביעים על כך, שהפרות מניבות במשך מספר ימים קטן יותר. לעדרים בעלי תנובה גבוהה היו 88% ימים בחליבה, בממוצע.

מספר ימי חליבה בהזרעה הראשונה: ערכים גבוהים מצביעים על בעיות בגילוי ייחומים וברביה בכלל. אותן פרות, אשר לא מוזרעות בשליש הראשון של תחלובתן, ממשיכות ומניבות יותר זמן ברמה הנמוכה של אחרית התחלובה. לעדרים המעולים היו 83 יום ולעדרים הנמוכים ביותר היו 100 ימי חליבה בעת ההזרעה הראשונה, בממוצע.

מספר הזרעות להריון: בדרך כלל, הערכים יותר גבוהים בעדרים בעלי התנובות הגבוהות, משום שיותר קשה להתגבר על מאון האנרגיה השלילי אצל פרות גבוהות תנובה יומית. לעדרים המעולים נדרשו 2.04 הזרעות לקבלת הריון.

ימיריק: מספר ימיריק גבוה מצביע על בעיות רביה הנובעות מליקויים בגילוי ייחומים, בהזנה ובבריאות. לעדרים המעולים דלעיל היו 127 ימיריק, בממוצע.

מרווח המלטות: לעדרים בעלי התנובה הגבוהה היה מרווח של 13.3 חודשים בין ההמלטות, בעוד לעדרים בעלי התנובה הנמוכה היה מרווח גדול מ-14 חודשים.

הנתונים של עדרים בעלי תנובה גבוהה נבדקו על ידי גרי פרדריקס מאוניברסיטת ואשינגטון, ארה"ב. בתור מדריך לבקר במדינה צפון מערבית זו של ארה"ב השווה פרדריקס מספר גורמים ממשקיים, כפי שהם קשורים לתנובה הגבוהה ב-3,400 עדרים מבוקרי-חלב באזור. הרשימה להלן מראה נתונים של 56 עדרים עם ממוצע מעל 10,500 ק"ג חלב.

תאים סומטיים: למספר התאים הסומטיים השפעה ניתנת לחיזוי על ייצור החלב; ככל שהמספר גבוה יותר הן קטנה התנובה. עדרים בעלי התנובה הגבוהה הצטיינו בכך של-81% מפרותיהם היו פחות מ-280,000 תאים סומטיים, לעדרים עם התנובה הנמוכה ביותר היו רק כ-40% מן הפרות בדרגה זו.

ימי יובש: לעדרים המעולים היו 60 ימי יובש. העדרים היותר נמוכים נטו לתקופת יובש ארוכה יותר, שגרמה לעליה בהוצאות למזון ולפרות שמנות. לעתים קרובות תקופת היובש יותר ארוכה כי התחלובה מתמשכת יותר.

לשם השוואה, הנתונים בישראל (לפי דו"ח לשנת 1987)

טבלה*	קיבוצים	מושבים	כל העדר
10,10 ^a	ימי יובש, מס'	62	63
10,10 ^a	ימי חליבה, מס'	328	325
3,4,5	ימי חליבה, %	86.7	85.3
14,14 ^a	ימי חליבה בהזרעה ראשונה	81	80
14,14 ^a	הזרעות להריון, מס'	2.25	2.24
10,10 ^a	ימיריק, מס'	115	114

* לפי טבלאות הריכוז בדו"ח הלועזי. שים לב! האוכלוסיות בטבלאות אינן תמיד זהות. חלק מן הטבלאות מתייחס לתחלובות שלמות בלבד. עם זאת, כל משק מכיר את נתוני עדרו בכללותם וקל לו להשוותם לנתונים מארה"ב.

D.H.M. 1/88

יותר קולוסטרום עכשיו – יותר חלב אחרי־כך

צריכת הקולוסטרום על ידי העגלה עשויה להיות בעלת משמעות מרחיקת־לכת, הרבה מעבר לבריאות העגלה והישרדותה. על ידי הבטחת כמות ואיכות הקולוסטרום לכל העגלות מיד לאחר היוולדן אפשר להרבות את תנובת העדר.

חוקרים מאוניברסיטת אריזונה, ארה"ב העריכו ואמדו את ההשפעה בטווח הרחוק של צריכת הקולוסטרום על שיעור הגדילה של כאלף עגלות ועל תנובת החלב לאחר שהמליטו. התוצאות מראות, שאספקת אימונו־גלובולינים (Ig) בכמות מספקת מיד אחר היוולדן עשויה לשפר את שיעור הגדילה של העגלות ולעזור להן להגיע מוקדם יותר למשקל המתאים להזרעתן. אמנם, ההשפעה על תנובתה של פרה בודדת קטנה – כ־100 ק"ג חלב לתחלובה וכ־3.4 ק"ג שומן, כאשר משווים בין פרה שצרכה בתור עגלה רכה קולוסטרום עני ב־Ig לבין פרה שצרכה קולוסטרום בריכוז 15 מ"ג/ל' או יותר. אולם להכפלת היתרון הנ"ל במספר הפרות בעדר עשויה להיות השפעה ניכרת.

בתור סירים, קרניים בתור כפות ועוד שימושים. כאמור, לאחר תקופה ארוכה של צייד בלתי מוגבל בראשית התישבות הלבנים ביבשת השכילו אבות ארה"ב לחוקק חוקים לשמירת הטבע וכך ניצלו כמה מאות תאואים מהכחדה מוחלטת. המגמות הדיאטטיות החדישות גילו עניין מיוחד בבשר התאו הזה, אשר נמצא כמעט חסר שומן וקולסטרוֹל: שומן 1.04 גרם/100 גרם בשר וקולסטרוֹל 40.3 מ"גרם/ל-100 גרם בשר. בנוסף לכך מצטיין בשר התאו האמריקאי בתכולת חלבון גבוהה ובטעם מיוחד. מלבד זה, שיטת הגידול בטבע אינה מאפשרת שימוש בהורמונים לזירוז הגדילה וגם זה מוסיף לפופולריות של הבשר.

היום מגדלים את התאואים בשטחים שוליים שלא יצלחו לשום גידול ועצם חיוניותן הטבעית של החיות בפני מחלות רבות ורמת הפוריות הטובה שלהן גרמו לגידול מתמיד במספר התאואים. כבר היום שוחטים מדי שנה כרבעה של ראשים מתוך עדר ארצי כולל של כ־60 עד 70 אלף ראש. לשמחת המגדלים, בשר התאו נמכר במחירים גבוהים בכ־25 עד 50 אחוז מאלה להם זוכה בשר בקר, בעוד הביקוש הולך וגובר לבשר התאו (+60% בשנת 1986). כמובן, צד בצד עם הגידול גם מתפתחת מערכת שיווק ועיבוד למצרך המבוקש הזה.

L'Allevatore

L'ALL 3/88

שיבת התאו (Bos bison) – לתפריט האמריקאים

לפני כמאה שנה כמעט ולא נשאר יותר תאואים בערבות אמריקה, האדם הלבן צד אותם ביעילות יתירה. אומרים, שבטרם בוא החלוצים ליבשת האמריקאית, כ־60 מיליון חיות כאלה איכלסו את הערבות וסיפקו לנוודים האינדיאנים כל מחסורם בבשר, פרוות לכסותם, עורות למגורים, עצמות לעשיית כלים, גולגולות

HOARD'S DAIRYMAN

THE NATIONAL DAIRY FARM MAGAZINE

H.D. 25/10/88

קומפוסטציה של זבל אינה מקטינה את מספר הקוליפורמים

חוקרים באוניברסיטת טנסי, ארה"ב הפרידו את המוצקים מן הזבל הנוזלי באמצעות מפרדה צנטרופוגלית וחילקו את החומר (המקטע המוצק) ל-12 ערימות קומפוסט. שבע מן הערימות אווררו באופן טבעי – ללא הפיכה – וחמש ערימות זכו לאיורור מאולץ באמצעות מאוורר שדחס אוויר דרך הערימות. המוצקים האלה של זבל בקר-חלב התחממו בערימות עד כדי טווח הטמפרטורה הטרמופילית ובדרך כלל היתה קומפוסטציה טובה.

בראשית תקופת הקומפוסטציה, ברוב מקומות הדגימה, הבקטריות הקוליפורמיות פחתו למספרים מאד נמוכים, או אף למספרים בלתי ניתנים לאבחנה. אולם, ככל שהתקדם תהליך הקומפוסטציה, מספר הבקטריות שוב גדל והגיע למעשה קרוב לאלה שנמצאו במוצקים של זבל בקר-חלב גולמי.

התוצאות רומזות, שאין הרבה ברכה בקומפוסטציה ככל שמדובר בהפחתה נטו של קוליפורמים בזבל בקר-חלב.

H.D. 8/89

ניאצין ושומן עשויים להעלות את התנובה באקלים חם

לאחרונה נערך מחקר באוניברסיטת מדיסון של ויסקונסין, ארה"ב לפיו תוספת של ניאצין ושומן במנת פרות הולשטיין עתירות-תנובה לא השפיעו על מספר האירועים של תסמונת הכבד השמן. לדברי החוקרים, השומן המוגן השפיע לטובה על ייצור החלב במזג אוויר חם, בעוד

תוספת ניאצין+שומן עשויה לשפר את המצב הגופני במשך התחלובה.

החוקרים מצאו, שלטיפולים בשומן ובשומן+ניאצין לא היתה השפעה בחודשים הקרים, אבל, בחודשים החמים עלתה התנובה בכ-9 ק"ג ליום. עם זאת, התזונאי ריק גרומרט אינו טוען, שהבוקרים צריכים לצפות לתגובות כאלה בעקבות האבסת שומן בעונת הקיץ. על כל פנים, ממדי השוני בתגובה בין העונה החמה והעונה הקרה רומזים, שיש צורך במחקר נוסף המכוון להבט זה של האבסת שומן.

לתוספת השומן לא היתה השפעה על פחיתת במשקל הגוף. אולם, פרות אשר קיבלו גם ניאצין לא הפחיתו משקל גופן כה מהר כמו פרות הביקורת, אפילו במשך ששת השבועות הראשונים אחרי ההמלטה. במשך תשעת השבועות אחרי כן, בהם הפרות הוסיפו משקל, אלה שאכלו שומן השיגו משקלן הנורמלי יותר מהר ומוקדם יותר בתחלובה, בהשוואה לביקורת.

החוקר טוד סקאר טוען, שההשפעה המשולבת של אבדן משקל גוף יותר קטן הודות לניאצין ועליה יותר מהירה ומוקדמת במשקל הגוף בעקבות אכילת שומן מוכיחה, שבמונחים של קיום גופני, ניאצין+שומן נתן את התוצאה הטובה ביותר. יתכן מאד, שלתופעה זו השלכות חיוביות בקשר לפוריות, משום שפרות אשר מאבדות ממשקלן והנמצאות במצב גופני ירוד בדרך כלל מאחרות בהתעברות.

לניאצין לבד לא היתה השפעה על תנובת החלב או על הדיכוי הקל (0.1%) של חלבון החלב הנובע מהאבסת שומן הן בקיץ והן בחורף. מי שחושב להאביס ניאצין יזכה להשפעה הטובה ביותר בפרות בעלות תנובה גבוהה (8,000–9,000 ק"ג) בראשית תחלובתן – 6 גר' ליום נראים כיעילים ביותר מבחינה כלכלית.

בעוד מחקרים אחרים הראו עליה קלה בתנובת החלב ובאחוז החלבון, החוקרים של ויסקונסין מצאו בעבודותיהם, שהוספת ניאצין עשויה לעזור בשיפור המצב הגופני על ידי הפחתה באבדן המשקל.